

DETINJSTVO U SRBIJI

U novom broju "Vremena solidarnosti" bavimo se položajem dece u Srbiji iz različitih uglova. Počinjemo najtežom temom – maloletničkim brakovima – o kojima se u javnosti sve više govori. Nastavljamo tekstom o tribini nedeljnika "Vreme" na kojoj smo se bavili svim aspektima socioekonomskog položaja dece. Takođe, donosimo osvrt na siromaštvo u Srbiji i položaj dece migranata, odnosno dece u pokretu.

TRIBINA "DETINJSTVO U SRBIJI"

SIROMAŠTVO I NUSPOJAVE

O tome kako se nuspojave siromaštva, kao što su dečiji brakovi i nasilje, odražavaju na život dece u Srbiji, ali i o medijskom ugrožavanju dečijeg integriteta razgovaralo se 5. juna na tribini "Detinjstvo u Srbiji", koju je organizovao nedeljnik "Vreme". Tribinu je moderirala pomoćnica glavnog urednika "Vremena" Jovana Gligorićević, a učestvovala su Vesna Dejanović iz UNICEF-a, Jelena Hrnjak iz NVO "Atina", organizacije koja pruža pomoć žrtvama trgovine ljudima, Gordana Novaković iz Saveta za štampu i Bojana Selaković u ime Udruženja "Roditelj"

neumesno pričati o iskorenjenosti apsolutnog siromaštva. “Pred Novu godinu zamoljeni smo od strane državne institucije da se uključimo u pripremanje novogodišnjih paketića za decu žene koja je bila žrtva trgovine ljudima. Mi smo sa ženom kontaktirali, pitali smo da li im nešto treba i ona je rekla da bi bilo zgodno da deca dobiju cipele i patikice”, priča Jelena Hrnjak. Međutim, na pitanje koje brojeve obuće deca nose, majka nije umela da odgovori. “Rekla nam je da deca nikada nisu nosila svoj broj, nego su uvek dobijala obuću od nekoga ili su nosila ono što nađu u kontejneru”, priča ona i ističe kako siromaštvo sa sobom povlači razne oblike nasilja. “U Srbiji imate decu koja ne idu u školu, što je uskraćivanje jednog prava”, rekla je Jelena Hrnjak i podsetila da 90 odsto građana Srbije koji nisu predstavnici romske manjine završava osnovnu školu, što je slučaj samo sa 28 odsto Roma.

“Stopa dečije izloženosti siromaštvu i dalje je visoka”, smatra Vesna Dejanović iz UNICEF-a. Ona ocenjuje da novčana davanja koja imaju za cilj da utiču na smanjenje stope siromaštva (novčana i socijalna pomoć, dečiji dodatak) ne daju efekat jer, kako smatra, “nisu dobro usmerena” i “nemaju dovoljno velik obuhvat”. Dejanovićeva takođe ocenjuje da iznosi nisu adekvatni. “Novčana i socijalna pomoć doseže samo do 11 odsto najsiromašnijih, a dečiji dodatak ima nešto veći obuhvat, od ukupno 45 odsto dece, tj. oko 70 odsto dece iz grupe najsiromašnijih”, rekla je ona i istakla da siromaštvo kulminira u pojavi kao što su dečiji brakovi i sa njima povezana trgovina ljudima.

Vesna Dejanović dodaje da ne postoji formula koja bi sa sigurnošću pokazala koja konstelacija uzorka najviše doprinosi učestalosti maloletničkih brakova. “Neosporno je da sa većim stepenom integrisanosti porodice stopa maloletničkih brakova u romskoj zajednici opada”, kaže ona i dodaje da je ova tendencija uočena tokom rada UNICEF-a u više od dvadeset romskih zajednica. Vesna Dejanović takođe ocenjuje kako siromaštvo neosporno jača tradicionalne prakse poput dečijih brakova, koji predstavljaju jedan

Oko 120.000 dece u Srbiji (9,5 odsto) živi u apsolutnom siromaštvu, dok je oko 35 odsto u riziku od siromaštva, pokazuju podaci UNICEF-a objavljeni u novembru prošle godine povodom obeležavanja Dana deteta (20. novembar). Nuspojave siromaštva, kao što su dečiji brakovi i trgovina ljudima, najviše pogađaju najsiromašnije – decu iz ruralnih porodica i romskih zajednica. UNICEF-ova statistika (MICS, 2017) kaže da se 57 odsto devojčica iz romske zajednice uda pre punoletstva.

Prema poslednjem izveštaju Tima za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva Vlade Srbije za 2017. godinu, prihode ispod linije apsolutnog siromaštva (12.045 dinara) imalo je 7,2 odsto stanovnika u Srbiji. U izveštaju se, takođe, navodi da bi taj postotak iznosio

8,9 odsto da domaćinstva u ruralnim sredinama nisu dopunjavala potrošnju proizvodima iz sopstvene proizvodnje. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku iz iste godine, četvrtina stanovništva, odnosno oko 1,8 miliona ljudi u Srbiji nalazi se u riziku od siromaštva. “U Srbiji su gotovo iskorenjeni ekstremni vidovi siromaštva i smanjena je stopa rizika od siromaštva”, izjavila je premijerka Srbije Ana Brnabić u februaru ove godine povodom Trećeg nacionalnog izveštaja o socijalnom uključivanju i smanjenju siromaštva (izveštaj se odnosi na period 2014–2017. godine, a objavljen je u decembru 2018. godine, *prim. priredivača*).

MALOLETNIČNI BRAK KAO BEG OD SIROMAŠTVA

Jelena Hrnjak iz NVO “Atina” ocenjuje da je u 2019. godini izuzetno

■ **Vesna Dejanović, UNICEF: “Stopa dečije izloženosti siromaštvu i dalje je visoka. Novčana davanja koja imaju cilj da utiču na smanjenje stope siromaštva (novčana i socijalna pomoć, dečiji dodatak) ne daju efekat jer nisu dobro usmerena, iznosi nisu adekvatni i nemaju dovoljno velik obuhvat. Novčana i socijalna pomoć doseže samo do 11 odsto najsiromašnijih. Dečiji dodatak ima nešto veći obuhvat: prima ga oko 45 odsto dece, tj. oko 70 odsto dece iz grupe najsiromašnijih”**

od mehanizama preživljavanja. Jelena Hrnjak skreće pažnju da se broj ranih brakova zasniva na broju sklopljenih brakova – u uzrastu između 16. i 18. godine, kada je u Srbiji moguće legalno sklopiti brak, ali da ne uključuje vanbračne zajednice u koje stupaju deca. “Najveći broj identifikovanih žrtava trgovine ljudima u Srbiji su deca”, istakla je ona i dodala da je najveći broj žrtava među maloletnim devojkama koje stupaju u brakove sa znatno starijim muškarcima.

Jelena Hrnjak navodi kako svedočenja devojčica ukazuju na takve brakove karakterišu razni oblici zlostavljanja i zloupotreba: primoravanje na prošnju, vršenje krivičnih dela, seksualno iskorišćavanje, “i to ne samo od članova jedne porodice, već od strane šire zajednice”, ističe J. Hrnjak. “Prinudna prostitucija maloletnih lica predstavlja oblik trgovine ljudima. Kada su pitanju maloletna lica, nema dobrovoljnosti, već

se radi o iskorišćavanju dece za krivično delo prostitucije”, kaže Jelena Hrnjak i podvlači da je dužnost svih građana da prijave trgovinu ljudima. Ona preporučuje dokumentovanje i prijavljivanje slučaja policiji, a zatim i stupanje u kontakt sa nekom od organizacija civilnog društva koja ima kapacitete da slučaj isprati do kraja. J. Hrnjak ocenjuje da će pitanje odnosa zakona prema prostituciji u budućnosti u Srbiji biti veliko pitanje. “Iako će se u budućnosti raspravljati o pitanjima dekriminalizacije i legalizacije prostitucije, kakva god odluka da bude doneta na zakonskom nivou, ona se neće odnositi na maloletničku prostituciju, koja ostaje neprihvatljiva.”

RASLOJAVANJE I ETIKETIRANJE

Bojana Selaković iz Udruženja “Roditelj” smatra da, pored ekstremnih slučajeva trgovine ljudima, može da se govori o mnogobrojnim primerima koji

nisu tako drastični, ali jesu posledica lošeg sistemskog odnosa prema deci. “U bivšoj zemlji jedan od obaveznih resora bio je društvena briga o deci”, podseća Bojana Selaković i podvlači da je to ukazivalo na jasnu stratešku opredeljenost države. Ona ocenjuje da danas imamo situaciju u kojoj je svako dete u Srbiji takoreći apsolutno prepušteno svojim roditeljima ili starateljima. “S jedne strane, imamo priču kako deca treba da se donose na svet, a sva odgovornost se prebacuje na roditelje, od čijih kapaciteta apsolutno zavisi sudbina deteta”, ističe B. Selaković.

Jovana Gligorijević konstatuje da ekonomsko raslojavanje dece počinje u vrtiću: deca za koju nema mesta u državnim ustanovama mogu zahvaljujući subvencijama da se upišu u privatni vrtić. Međutim, subvencije predviđaju osnovni paket usluga, pa tako neke od aktivnosti koje treba dodatno platiti za pojedinu decu ostaju nedostupne. Bojana Selaković podseća da Pravilnik o bližim kriterijumima za prepoznavanje oblika diskriminacije od strane zaposlenog, deteta, učenika ili trećeg lica u ustanovi obrazovanja i vaspitanja zabranjuje bilo kakvu vrstu podele nad decom. “Iz ugla logistike, roditeljima je svakako lakše da deca imaju engleski ili ples u vrtiću, pa da ne moraju da ih dodatno vode na te aktivnosti. Međutim, pošto govorimo o javnom obrazovanju”, smatra Bojana Selaković, “onda dostupnost svih usluga treba da bude ista za svako dete”.

Gordana Novaković iz Saveta za štampu kaže da se u medijima o siromaštvu često govori kroz akcije koje se organizuju u cilju pružanja pomoći ugroženim porodicama. “Ne sumnjam u dobre namere. Međutim, iako etika nije egzaktna nauka, smatram da se treba zapitati da li je opravdano da neko dete obeležite na taj način do kraja života”.

KRŠENJA KODEKSA

Kada je u pitanju izveštavanje koje uključuje maloletnike, Savet za štampu je tokom poslednjeg objavljenog monitoringa poštovanja Kodeksa novinara Srbije u dnevnim novinama (za period avgust-decembar 2018) evidentirao 222

teksta o maloletnicima, u šest od analiziranih osam dnevnih novinskih izdanja. U ovim tekstovima uočeno je čak 386 primera kršenja Kodeksa novinara Srbije. Gordana Novaković kaže da se najviše prekršaja odnosilo na povredu privatnosti maloletnika, kao što je objavljivanje ličnih podataka deteta ili podataka na osnovu kojih javnost može da prepozna o kojem se detetu radi.

Jovana Gligorijević podseća na izveštavanje o istrazi povodom ubistva pevačice Jelene Marjanović i način na koji su pojedini tabloidi pisali o njenoj maloletnoj ćerki Jani. "Ovaj slučaj je verovatno najdrastičniji", ocenjuje Gordana Novaković i dodaje da je pominjanje dece u kontekstu porodičnih tragedija vrlo problematično. Novakovićeva kaže da je Savet za štampu prošle godine primio tri žalbe koje se odnose na objavljene tekstove. "Žalbe najčešće dolaze od nevladinih organizacija, a građani se vrlo često ne žale jer ne znaju da imaju pravo da se žale, a ponekad i zato što osećaju da su pristali na učešće time što su dali saglasnost za izjavu deteta ili su sami dali izjavu". Ona podseća da uznemirujući sadržaji koji povremeno pronalaze put do dnevnih novina, kao što su slike preminule dece, nije dozvoljeno. "Na objavljivanje takvih sadržaja morali da reaguju Ministarstvo kulture i informisanja jer je po Zakonu o javnom informisanju zaštita maloletnika u njihovoj nadležnosti", ističe ona.

Gordana Novaković podseća i na posetu predsednika Srbije Aleksandra

■ **Gordana Novaković, Savet za štampu: "Savet za štampu je tokom poslednjeg objavljenog monitoringa poštovanja Kodeksa novinara Srbije u dnevnim novinama (za period avgust-decembar 2018) evidentirao 222 teksta o maloletnicima u kojima je uočeno čak 386 primera kršenja Kodeksa novinara Srbije. Najveći broj kršenja odnosio se na povredu privatnosti maloletnika"**

Vučića Odeljenju hematookologije pri Institutu za majku i dete u Beogradu iz februara ove godine, kada se predsednik Srbije u bolnici slikao sa dečakom Zlatanom tokom sezone gripa i pritom spustio hirurušku masku. "To je još jedna situacija u kojoj se može preispitivati etička komponenta: iako je majka dala pristanak, ostaje pitanje njenog

kapaciteta da donese takvu procenu", smatra Gordana Novaković.

Diskusiji se iz publike priključila Iva Eraković, izvršna direktorka Prijatelja dece Srbije. Ona je skrenula pažnju na, prema njenim rečima, u Srbiji zastavljen problem koji se prožima sa drugim problemima. "U Srbiji se teško može stići do dečijeg psihijatra", istakla

■ Jelena Hrnjak, NVO "Atina": "Neumesno je govoriti o iskorenjivanju siromaštva u Srbiji u 2019. godini kada imate ljudi koji sakupljaju obuću i hranu iz kontejnera"

je ona i navela da je, prema poslednjim statistikama, za oko 60 odsto dece bez roditeljskog staranja potreban ovaj vid podrške. S obzirom na mali broj dostupnih psihijatara, prema rečima Ive Eraković, većina dece može da se okrene isključivo terapiji lekovima. Ona je skrenula pažnju i na moguće zloupotrebe dece u političke svrhe. "Naša organizacija je svoj rad započela u ratnom okruženju, a sada imamo teško kršenje dečijih prava van ratnog okruženja. Ako samo pogledate sajtove pojedinih stranaka, može se zaključiti da je tome najizloženija

populacija uzrasta 16-18 godina", navela je Iva Eraković.

IZVEŠTAVANJE I POSLEDICE PO DECU

Lični podaci žrtava nasilja i trgovine ljudima takođe pronalaze put do medija. "Informacije o toku sudskog postupka možete dobiti samo od nadležnih institucija", kaže Jelena Hrnjak i dodaje je NVO "Atina" više puta apelovala na institucije da porade na prevenciji curenje informacija. Jelena Hrnjak smatra da za curenje informacija treba da se podižu krivične prijave: "Za nas je

indikativno da je došlo do curenja informacija ako u tekstu pročitamo da je u toku proces u vezi sa detetom koje je bilo u hraniteljskoj porodici, sa kojim je više muškaraca imalo seksualni odnos i koji neće biti gonjeni, nego će biti svedoci u postupku. Ohrabrujemo zaposlene u institucijama da prijavljuju zloupotrebe po službenoj dužnosti", kaže Jelena Hrnjak i ocenjuje da u slučaju curenja informacija odgovornost nemaju samo mediji koji su je preneli. Gordana Novaković se nadovezuje da je Savet za štampu nakon razmatranja žalbe jednom prilikom utvrdio kako objavljene informacije, koje su navodno procurele, zapravo nisu bile tačne. "Nakon što je Poverenik naložio pregled zapisnika da bi se utvrdilo odakle informacije cure, ispostavilo se da te informacije ni ne postoje u zapisnicima", kaže Gordana Novaković.

Predstavnice Fondacije SOS Dečija sela Srbije prisutne u publici navele su da linija mesečno primi oko 10.000 poziva od dece, među kojima ima i poziva koji se odnose na uznemirujuće medijske sadržaje. Željka Burgund, rukovodilac dečije linije, istakla je da uznemirujući medijski sadržaji izazivaju emocionalnu reakciju kod dece koja ne mogu sama da izvedu filtriranje sadržaja jer nisu dovoljno zreli. "Kada deca čuju da se nešto strašno dešava drugoj deci, bez obzira na to da li se radi o fikciji ili je u pitanju realna situacija, to ih podstiče da projektuju situaciju na

"NISAM NI ZNALA ŠTA TO ZNAČI BRAK"

(Jesi ti uopšte pričala sa mamom o braku dok si bila devojka?) Ne, naravno da nisam. Nisam nikada sa njom pričala dok sam bila devojka, naravno da nisam. Nisam ni sa kim, u stvari, pričala o tome. Nisam ni znala šta to znači brak, ali sam htela da probam. Da vidim šta je to i kako je to.

Vranje, žena J, 21

Ona (majka) i ne zna kako se udala za mog oca. Od petnes se udala, sa šesnes je rodila. Kaže - nju je stavila od mog oca majka. Kaže, ona je njima spremila krevet. Kaže, ona je mislila da je devojčica. Ona je mislila da će tu da legne da spava. Ona je legla u krevet i on je došo za nju. Ona nije ni znala kako to izgleda brak, šta će se desiti.

Novi Bečej/Novo Miloševo, žena C, 37

Svekrva ustane ujutru, sedne do prozor i gleda si, kuvaj kafu spremi doručak, ručak, večeru, peri veš, prostiri... (Je l to odmah čim ste došli?) Sve. (Je l ste znali sve to da radite, s obzirom da ste imali samo 15 godina?) Znala sam ja jer ja kod roditelji nisam živela ko princeza na zrnju graška. Čuvali smo stoku, imali smo njive. Otac i majka su radeli, majka privatno, otac u ciglanu. I onda kad ja ustanem, dok oni dođu, mora da bude gotov ručak. (Onda kada ste došli, bili ste dobra snajka?) Ja sam bila dobra snajka (ponosno).

Pirot, žena I, 39

(Izjave upitanica u okviru etnografskog istraživanja "Dečiji brakovi u romskoj populaciji u Srbiji", UNICEF Srbija, oktobar 2017. godine)

sebe”, istakla je Željka Burgund. “Ako se radi o slučaju samoubistva, deca se stavljaju u tu situaciju, što vodi ka suicidalnim mislima”, rekla je ona.

Jelena Hrnjak kaže da se NVO “Atina” kroz svoju praksu upoznala sa slučajevima kada je neprofesionalno izveštavanje ostavilo trajne posledice. Ona navodi slučaj novinara koji je objavom o devojci žrtvi trgovine ljudima otkrio njen identitet. “Nakon tog članka, ona je isekla svoje lice da je niko ne bi prepoznao”, navodi J. Hrnjak i kaže da je “Atina” o tom događaju obavestila autora teksta. “Nama je vrlo važno da ljudi shvate šta je proizvelo njihovo činjenje ili nečinjenje”, naglasila je Jelena Hrnjak.

Vesna Dejanović iz UNICEF-a kaže da ova organizacija svakodnevno prati objave u dnevnoj štampi, kao i da sprovodi sopstvena istraživanja u cilju kreiranja programskog odgovora na ove pojave. Ona podseća da UNICEF, kao organizacija pri Ujedinjenim nacijama, ima određena ograničenja u svom mandatu, te ne može da postupa po individualnim slučajevima. “Međutim, mi možemo da doprinosimo podizanju svesti i informisanju”, ističe ona i dodaje kako UNICEF ulaže napore da uključi medije u rad organizacije.

“Ovo u čemu mi sada živimo je jedno stanje samopomoći”, smatra Bojana Selaković iz Udruženja “Roditelj”. Ona kaže kako kapacitet roditelja da zaštiti

■ **Bojana Selaković, Udruženje “Roditelj”:**
“Kapacitet roditelja da zaštiti dete od toga da postane deo neke ranjive grupe zavisi od povezanosti roditelja sa vladajućom strukturom, sa tim koliko je neko uporan i glasan u svojim nastojanjima. Kad god se pojavi problem za čije rešavanje je potrebno uključivanje sistema – od trenutka kad zatrudnite, pa sve dok ne upišete dete na fakultet – vi igrate jednu igru neizvesnosti, u kojoj pravila zavise od toga koliko je neka grupa ranjiva i koliko je sposobna da se zaštiti ili da ostvari određeno pravo ili ne”

DEČIJI BRAKOVİ

Samo 0,8 odsto žena starosti od 15 do 49 godina stupilo je u brak pre 15. godine, dok u romskim zajednicama taj procenat iznosi 16,9 odsto. Takođe, procenjuje se da je 0,2 odsto devojčica starosti od 15 do 17 godina stupilo u brak pre 15. godine, dok u slučaju devojčica iz romskih naselja taj postotak iznosi 15,2 odsto. Zatim, vidljiva je znatna razlika između žena iz opšte populacije i žena iz romskih naselja kada je reč o ranom stupanju u prvi brak ili vanbračnu zajednicu. Među ženama starosti od 20 do 49 godina u prvi brak je pre 18. godine stupilo skoro 6,8 odsto žena iz opšte populacije i 57 odsto žena iz romskih zajednica. Na veliku važnost rešavanja ovog problema ukazuje i podatak dobijen u istraživanju MICS da, dok procenat dečijih brakova na nivou opšte populacije stabilno opada, u romskim zajednicama taj procenat beleži rast. Tako je 2004. godine iznosio 45,9 odsto devojčica udatih pre osamnaeste godine, 2010. godine ovaj udeo porastao je na 53,7 odsto, da bi 2014. godine dostigao 57 odsto devojčica koje su u brak stupile pre punoletstva. Ovo istraživanje potvrdilo je rašireno postojanje prakse dečijih brakova.

Etnografsko istraživanje “Dečiji brakovi u romskoj populaciji u Srbiji”, UNICEF Srbija, oktobar 2017. godine

dete od toga da postane deo neke ranjive grupe zavisi od povezanosti roditelja sa vladajućom strukturom, sa tim koliko je neko uporan i glasan u svojim nastojanjima. “Kad god se pojavi problem za čije rešavanje je potrebno uključivanje sistema – od trenutka kad zatrudnite, pa sve dok ne upišete dete na fakultet – vi igrate jednu igru neizvesnosti, u kojoj pravila zavise od toga koliko je neka grupa ranjiva i koliko je sposobna da se zaštiti ili da ostvari određeno pravo ili ne”, kaže Bojana Selaković i ocenjuje da u Srbiji postoji problem sa ostvarivanjem osnovnih prava i sloboda. Ona smatra da će, dok se ne reše problemi nezavisnosti sudstva i uticaja na tužioce, civilno društvo u Srbiji nastaviti da se suočava sa postojećim problemima.

PRIREDILA: JOVANA GEORGIEVSKI

Zaštita deteta na prvom mestu

Iako je MODS još 1993. izradio Kodeks "Deca i mediji", ovaj dokument nije, bar po sadržajima koje vidimo u medijima, zaživeo. U pripremi je nova verzija, a osim nje, postoje i Unicefove smernice za novinare. Izveštavanje o deci i mladima nosi posebne izazove. U nekim slučajevima, izveštavanje o određenoj deci dovodi tu ili drugu decu u opasnost od odmazde ili stigmatizacije.

UNICEF je formulisao ove principe kako bi pomogao novinarima u izveštavanju o temama koje se tiču dece.

Principi su dati kao smernice koje će, verujemo, pomoći medijima da o deci izveštavaju i decu uključuju u svoje izveštaje na način koji je primeren njihovom uzrastu i uz poštovanje senzitivnosti situacije u kojoj se određena deca nalaze.

Smernice bi trebalo da podrže najbolje namere etičkog novinarstva: da služi javnom interesu i da istovremeno ne ugrožava prava dece.

1. Dostojanstvo i prava svakog deteta treba poštovati u svim okolnostima.
2. Prilikom intervjuisanja dece i izveštavanja o deci, posebnu pažnju treba obratiti na pravo svakog deteta na privatnost i tajnost, pravo na izražavanje sopstvenog mišljenja, pravo da učestvuje u donošenju odluka koje ga se tiču i pravo na zaštitu od povređivanja i odmazde, uključujući mogućnost da mu se naudi ili da bude predmet osвете.
3. Najbolji interes deteta treba štiti i u svim drugim situacijama, uključujući aktivnosti na zastupanju interesa dece i promociji njihovih prava.
4. Kada se definiše najbolji interes deteta, dužnu pažnju treba pokloniti i pravu deteta da izrazi sopstveno

mišljenje u skladu sa svojim uzrastom i stepenom zrelosti.

5. O političkim, socijalnim i kulturnim implikacijama bilo koje reportaže treba se posavetovati sa osobama koje neposredno poznaju situaciju u kojoj se dete nalazi i koje mogu na najbolji način da procene njegov položaj.
6. Ne treba objavljivati priču ili sliku koja bi mogla ugroziti dete, njegovu braću i sestre ili vršnjake, čak i kada je identitet deteta promenjen, prikriven ili se ne pominje.

SMERNICE ZA INTERVJUISANJE DECE

1. Nemojte nauditi nijednom detetu. Izbegavajte pitanja, stavove ili komentare koji osuđuju dete, koji ne uvažavaju njegove kulturne vrednosti, dovode ga u opasnost ili ga izlažu poniženju, ili koji ponovo izazivaju bol i patnju deteta zbog traumatičnih događaja kojima je bilo izloženo.
2. Pri izboru deteta koje ćete intervjuisati nemojte praviti diskriminaciju po osnovu pola, rase, uzrasta, veroispovesti, statusa, obrazovanja ili fizičkih mogućnosti deteta.
3. Nemojte praviti inscenacije – ne tražite od dece da govore o nečemu ili da rade nešto što nije deo njihove vlastite prošlosti.
4. Pobrinite se da dete ili njegov staratelj znaju da razgovaraju sa novinarom. Objasnite svrhu intervjua i njegovu namenu.
5. Pribavite dozvolu deteta i njegovog staratelja za sve intervjue, video snimanje razgovora i, kada je to moguće, za dokumentarne fotografije. Ako je moguće i primereno, dozvola treba da bude u pisanom obliku.

■ **Smernice bi trebalo da podrže najbolje namere etičkog novinarstva: da služi javnom interesu i da istovremeno ne ugrožava prava dece**

Dozvola se mora dobiti u okolnostima koje garantuju da dete i staratelj ni na koji način nisu primorani na intervju i da razumeju da učestvuju u priči koja se može objaviti na lokalnom ili globalnom nivou. Ovo se obično postiže samo ako dete dâ dozvolu na sopstvenom jeziku i ako je odluka doneta u dogovoru sa odraslom osobom u koju dete ima poverenja.

6. Obratite pažnju na mesto i način razgovora sa detetom. Ograničite broj osoba koje postavljaju pitanja i broj fotografa. Potrudite se da se dete udobno smesti i da može da govori bez pritiska sa

strane, uključujući onoga ko obavlja intervju.

Prilikom filmskih, video i radio-intervjua, razmislite o tome kako vizuelna ili tonska pozadina priče mogu uticati na predstavu o tom detetu, njegovom životu ili priči koju priča. Obezbedite da prikazivanje detetove kuće, zajednice ili okruženja u kome se kreće ne predstavlja opasnost ili nanosi štetu detetu.

SMERNICE ZA IZVEŠTAVANJE O DECI

1. Ne stigmatizujte dodatno dete – izbegavajte kategorizaciju ili opise koji dete izlažu negativnim represalijama, uključujući nove fizičke ili psihološke povrede, zlostavljanje tokom čitavog života, diskriminaciju ili odbacivanje od strane lokalne zajednice.
2. Priču ili sliku deteta uvek smestite u precizan kontekst.
3. Uvek promenite ime i vizuelno prikritite identitet deteta koje je:

- a) žrtva seksualnog zlostavljanja ili iskorišćavanja;
 - b) vinovnik fizičkog ili seksualnog zlostavljanja;
 - c) HIV pozitivno ili ima sidu, osim kada dete, roditelj ili staratelj daju svoju punu saglasnost;
 - d) optuženo ili osuđeno zbog učinjenog krivičnog dela;
 - e) bivše dete-vojnika ili bivše dete-vojnika koje drži u ruci neko oružje.
4. U određenim situacijama kada postoji rizik ili potencijalni rizik da će se detetu nauditi, ili da dete može postati predmet odmazde, promenite ime i vizuelno prikritite identitet deteta koje je:
 - a) bivše (dete-vojnika) koje ne nosi oružje, ali je implikacija da bi moglo;
 - b) podnosilac zahteva za dobijanje azila, izbeglica ili interno raseljeno lice.
 5. U nekim slučajevima objavljivanje identiteta deteta – imena i/ili prepoznatljive slike – može biti u najboljem

interesu deteta. Međutim, i kada se objavljuje identitet deteta, to dete mora zaštititi od povređivanja i mora dobiti podršku u slučaju bilo kakve stigmatizacije ili osvete.

Neki primeri posebnih slučajeva:

- a) kada dete inicira kontakt sa novinarom u želji da iskoristi svoje pravo na slobodu izražavanja i pravo da se čuje i njegovo mišljenje;
 - b) kada je dete angažovano i učestvuje u programima koji imaju društvenu podršku i želi da bude identifikovano kao takvo;
 - c) kada dete učestvuje u nekom psihosocijalnom programu, pa je navođenje imena i identiteta deteta poželjno za njegov zdrav razvoj.
6. Proverite tačnost onoga što dete ima da kaže, bilo preko druge dece ili odraslih, a poželjno je i jedno i drugo.
 7. Kada niste sigurni da li je dete u riziku, izveštavajte o opštem položaju dece a ne o pojedinačnom detetu, bez obzira na to koliko je priča interesantna za medije.

Predlozi za bolji položaj dece

Još 2017. godine, Mreža organizacija za decu Srbije (MODS) iznela je predlog ustavnih promena koje bi poboljšale položaj deteta. Predloge prenosimo u celosti

Važeći Ustav Republike Srbije sadrži tri člana koji se odnose na prava deteta – jedan eksplicitno (član 64. “Prava deteta”) i dva implicitno (član 65. “Prava i duž-

nosti roditelja”) i član 66. “Posebna zaštita porodice, majke, samohranog roditelja i deteta”). Pored ovih, predložili smo i izmenu člana 71. “Pravo na obrazovanje”.

Opšti komentar je da osnovni principi iz Konvencije UN o pravima deteta, nisu prepoznati u važećem Ustavu RS (pravo na život, opstanak i razvoj, nediskriminacija dece, participacija dece

i najbolji interes deteta). Osim toga, željeli bismo da ukažemo da pravni poređak Republike Srbije ne sadrži definiciju “dete”.

Oslanjajući se na definisanje ovih principa u Konvenciji o pravima deteta, drugih ratifikovanih međunarodnih sporazuma i relevantnih propisa, pripremili smo nekoliko predloga izmena i dopuna.

Nedavno završeni konsultativni proces je po svojim ciljevima bio vrlo ograničen i prvenstveno se ticao ustavno-pravnog položaja pravosudnih organa. U svetlu činjenice da su konsultacije vođene u vezi sa Poglavljem 23,

koje obuhvata oblast prava deteta, kao i da se u narednom periodu očekuje otvaranje šire rasprave o ustavnoj reformi, procenili smo kako je značajno da se uključimo u ovaj proces i ukažemo na pitanja od značaja za položaj dece.

Napominjemo da izmene i dopune predlažu značajne promene u postupanju pravosudnih organa u postupcima zaštite prava deteta, postupcima u vezi sa vršenjem roditeljskog prava, postupcima određivanja mera zaštite u slučajevima nasilja u porodici i dr. Iz ovih razloga smatramo da bi trebalo da budu uzeti u razmatranje i postanu materija koja je garantovana Ustavom.

Izradi komentara prethodila je uporedna analiza nekoliko ustavnih tekstova koje smo dobili zahvaljujući našim kolegama iz organizacija Eurochild. Analiza koju smo sprovedi pokazala je da se ključna razlika između našeg i drugih ustava odnosi na garantovanje opštih principa Konvencija o pravima deteta. Samim tim, predlozi koje smo uputili upravo su bili usmereni ka tome.

Predlog za izmenu Ustava Republike Srbije

1. Važeći stav 2 člana 64. redefinisati: “Svako dete ima pravo na lično ime, upis u matičnu knjigu rođenih, pravo na državljanstvo, pravo da zna ko su mu roditelji i na njihovo staranje i pravo da očuva svoj identitet.”

2. Važeći stav 5 člana 64. redefinisati: “Prava deteta i njihova zaštita uređuju se zakonom. Deci će biti obezbeđena zaštita u skladu sa ratifikovanim međunarodnim sporazumima kojima se štite njihova prava.”

3. U član 64. dodati stav: “Dete ima pravo na život u porodičnom okruženju.”

4. Član 64. proširiti stavom koji se odnosi na princip najboljeg interesa deteta tako da glasi: “U svim aktivnostima državnih organa koja se tiču dece, najbolji interes deteta biće od prvenstvenog značaja.”

5. Član 64. proširiti stavom koji se odnosi na princip participacije dece: “Dete ima pravo da formira i izražava svoje mišljenje povodom svih pitanja koja ga se tiču, u skladu sa zakonom.”

6. U član 64. dodati stav koji se odnosi na princip nediskriminacije dece: “Sva deca će biti tretirana jednako, bez obzira na lične karakteristike. Zabranjena je diskriminacija po bilo kom osnovu.”

7. Član 66. stav 3. redefinisati na sledeći način: “Posebna zaštita i pomoć države se pruža deci iz posebno osetljivih grupa.”

8. Član 77. stav 1 redefinisati: “Svako ima pravo na kvalitetno i dostupno obrazovanje.”

Obrazloženje upućenog predloga za izmenu Ustava Republike Srbije

1. Član 7. Konvencije UN o pravima deteta definiše da dete nakon rođenja ima pravo na ime, pravo na sticanje državljanstva, saznanje o poreklu, staranje roditelja, te kako bi ovaj stav bio potpuniji i obuhvatio sva ova prava, predlažemo da se dopuni gore navedenim.

2. Podsetili bismo da kao potpisnica Konvencije o pravima deteta, Republika Srbija ima obavezu da uskladi svoje nacionalno zakonodavstvo sa odredbama ovog međunarodnog dokumenta, što znači da je u obavezi da preduzme mere zaštite dece definisane ovom Konvencijom. Ovakvim stavom obezbeđuje se puno poštovanje Konvencije o pravima deteta.

3. Ovaj stav podrazumeva pravo deteta na život u svojoj biološkoj porodici, ali i pravo na život u okruženju koje podseća na porodicu. U situaciji kada je dete privremeno ili stalno lišeno porodične sredine, ili u njegovom najboljem interesu nije povratak u tu sredinu, država obezbeđuje određeni vid alternativnog zbrinjavanja dece. U odnosu na izbor smeštaja, porodični smeštaj (hraniteljstvo) treba da ima prioritet prilikom razmatranja oblika zbrinjavanja deteta. S tim u vezi, pozivamo se i na “Smernice o alternativnom zbrinjavanju dece – okvir Ujedinjenih nacija”. Ove smernice kao dva ključna koncepta izdvajaju nužnost

i prikladnost. Koncept nužnosti se ogleda u neophodnosti podrške biološkoj porodici kako bi dete ostalo da živi u njoj. Ukoliko dođe do realizacije mere izdvajanja deteta iz porodice, izbor oblika alternativnog zbrinjavanja treba da bude u skladu sa potrebama deteta i participativan, uz mogućnost razmatranja spajanja porodice.

4. Princip najboljeg interesa deteta, koji ima prvenstveni značaj u svim postupcima koji se odnose na decu, precizno je definisan u Opštem komentaru broj 14 Komiteta UN za prava deteta – najbolji interes deteta. Od izuzetnog je značaja da postoji ujednačeno shvaćanje najboljeg interesa deteta među svim državnim organima, kako bi se izbeglo diskreciono tumačenje istog. Stoga, upućujemo na Opšti komentar Komiteta za prava deteta koji opisuje šta jeste najbolji interes deteta. Član 3. Konvencije o pravima deteta glasi: “U svim aktivnostima koje se tiču dece, bez obzira da li ih preduzimaju javne ili privatne institucije socijalnog staranja, sudovi, administrativni organi ili zakonodavna tela, najbolji interesi deteta biće od prvenstvenog značaja.” U svojim Zaključnim zapažanjima iz februara 2017. godine Komitet za prava deteta je preporučio Srbiji da “u svetlu Opšteg komentara br. 14 (2013) o pravu deteta da njegovi najbolji interesi imaju primarni značaj, ojača svoje napore kako bi se osiguralo da se ovo pravo na odgovarajući način integriše i dosledno tumači i primenjuje u svim zakonskim, upravnim i sudskim postupcima i odlukama, kao i u svim politikama, programima i projektima koji su relevantni za decu i imaju uticaj na decu”. Komitet je Srbiji preporučio i da “razvija procedure i kriterijume kojima se pružaju smernice svim relevantnim licima u vlasti za određivanje najboljeg interesa deteta u svakoj oblasti i za davanje potrebne težine interesima deteta kao primarnom značaju”. U skladu sa prethodno navedenim, predlažemo da se princip najboljeg interesa deteta garantuje Ustavom.

5. Princip participacije deteta u punom smislu podrazumeva da deca

treba da budu obaveštena o svima stvarima koja ih se tiču, da im se na uzrastu prikladan način omogući da iskažu svoje mišljenje i da se tom mišljenju prida dužna pažnja prilikom donošenja odluka nadležnih organa o konkretnom slučaju. S tim u vezi, pozivamo se na član 2. Konvencije o pravima deteta koji glasi: “Strane ugovornice će obezbediti detetu koje je sposobno da formira svoje sopstveno mišljenje pravo slobodnog izražavanja tog mišljenja o svim pitanjima koja se tiču deteta, s tim što se mišljenju deteta posvećuje dužna pažnja u skladu sa godinama života i zrelošću deteta. U tom cilju, detetu će posebno biti pružena mogućnost da bude saslušano u svim sudskim i administrativnim postupcima koji se tiču deteta, bilo neposredno ili preko zastupnika ili odgovarajućeg organa, na način koji je u skladu sa procesnim pravilima nacionalnog zakona.” Predlažemo da ovo pravo bude garantovano Ustavom, budući da je i od značaja za rad pravosudnih organa u postupcima koji se odnose na zaštitu dece.

6. Princip nediskriminacije dece – Član 2. Konvencije o pravima deteta glasi: “Strane ugovornice ove Konvencije će poštovati i obezbeđivati prava utvrđena ovom Konvencijom svakom detetu koje se nalazi pod njihovom jurisdikcijom bez ikakve diskriminacije i bez obzira na rasu, boju kože, pol, jezik, veroispovest, političko ili drugo uverenje, nacionalno, etničko ili socijalno poreklo, imovinsko stanje, onesposobljenost, rođenje ili drugi status deteta, njegovog roditelja ili zakonskog staratelja.” Ovaj princip je značajan za rad pravosudnih organa tokom postupaka zaštite prava deteta, postupaka u vezi sa vršenjem roditeljskog prava, itd. Iz ovih razloga, smatramo da treba da bude garantovan najvišim pravnim aktom.

7. Prema članu 71. Nacrta zakona o pravima deteta, detetom iz posebno osetljive grupe smatra se: dete žrtva nasilja, zanemarivanja, eksploatacije, seksualnog nasilja i eksploatacije, prodaje ili trgovine decom; dete

žrtva upotrebe narkotika, duvana, alkohola i drugih psihotropnih supstanci i zloupotrebe lekova i drugih štetnih navika; dete azilant i dete izbeglica; dete pripadnik nacionalne manjine; dete pripadnik seksualne manjinske grupe; dete ulice; dete sa smetnjama u razvoju i invaliditetom; dete iz socijalno nestimulativne sredine; dete u sukobu sa zakonom; dete izvršilac protivpravnog dela koje nije navršilo četrnaest godina; dete u situacijama oružanih sukoba.

Umesto postojećeg termina “deca ometena u psihičkom ili fizičkom razvoju”, kako je definisano u važećem Ustavu, predlažemo upotrebu termina “deca sa smetnjama u razvoju i/ili invaliditetom”, koji je celishodniji.

8. Pozivamo se na odredbe Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom (član 24) koji obavezuje države članice da omoguće deci pravo na obrazovanje koje je inkluzivno, na svim nivoima, bez diskriminacije. Takođe, pozivamo se i na Opšti komentar broj 4 (2016) Komiteta za prava osoba sa invaliditetom “Pravo na inkluzivno obrazovanje”. Opšti komentar broj 4 ukazuje da je inkluzivno obrazovanje osnovno ljudsko pravo, i da inkluzivno obrazovanje treba da bude zastupljeno na svim nivoima obrazovanja. Kroz inkluzivno obrazovanje dostiže se inkluzivno društvo. Napominjemo da se inkluzivno obrazovanje odnosi na svu decu, decu iz posebno osetljivih grupa i decu iz opšte populacije. Pojam “dostupno” u smislu pravnog standarda podrazumeva da pravo na obrazovanje bude pristupačno svakom detetu, bez ikakvih prepreka u ostvarivanju ovog prava (prepreka u smislu fizičkih/arhitektonskih barijera i prepreka koje se tiču kvaliteta sadržaja, npr. nemogućnost da deca pripadnici nacionalnih manjina nastavu slušaju na maternjem jeziku). S druge strane, “kvalitetno” znači prilagođeno potrebama deteta i pravedno. Mere i aktivnosti podrške obezbeđuju se detetu/učeniku koji ima potrebu za dodatnom podrškom, u skladu sa Zakonom.

SISTEM UJEDINJENIH NACIJA ZA DECU U POKRETU

Šta kažu konvencije o malim migrantima

Deca u pokretu uživaju ista prava kao i ostala deca, bez obzira što ona kao takva nisu posebno prepoznata Konvencijom. Princip najboljeg interesa deteta odnosi se na sve aktivnosti koje se tiču dece, bez obzira da li ih preduzimaju javne ili privatne institucije, pravosudni, administrativni organi ili zakonodavna tela

Konvencija o pravima deteta (1989) (u daljem tekstu: Konvencija) uz prateći Fakultativni protokol o prodaji dece, dečjoj prostituciji i dečjoj pornografiji i Fakultativni protokol o učešću dece u oružanim sukobima (2000) najrelevantniji je međunarodni dokument u oblasti prava deteta, odnosno on predstavlja osnov međunarodne zaštite prava deteta. Konvencija detetom smatra svako ljudsko biće mlađe od 18 godina, a definisanje niza građanskih i socijalnih prava dece bazirano je na četiri prin-

cipa koja su osnov primene Konvencije. Pravo na nediskriminaciju definisano je članom 2 kojim se države ugovornice obavezuju da obezbede prava utvrđena ovom Konvencijom svakom detetu koje se nalazi pod njihovom jurisdikcijom bez ikakve diskriminacije i bez obzira na pol, jezik, veroispovest, nacionalno, etničko ili socijalno poreklo, imovinsko stanje, rođenje ili drugi status deteta, roditelja ili staratelja, itd. U svetlu ovog principa, deca u pokretu uživaju ista prava kao i ostala deca, bez obzira što ona kao takva nisu po-

sebno prepoznata Konvencijom. Princip najboljeg interesa deteta (čl. 3) odnosi se na sve aktivnosti koje se tiču dece, bez obzira da li ih preduzimaju javne ili privatne institucije, pravosudni, administrativni organi ili zakonodavna tela. Ovo takođe podrazumeva da se sve institucije, službe ili ustanove odgovorne za brigu, odnosno zaštitu dece prilagode standardima u oblasti sigurnosti, zdravlja, smeštaja itd. Važnost ovog principa manifestuje se u mnogim situacijama u kojima se nalaze deca u pokretu, a kada postoji niz

■ Pored suzdržavanja od merā koje krše prava, predviđene su i pozitivne obaveze države da obezbedi zaštitu i pomoć deci bez pratnje i deci odvojenoj od roditelja ili primarnih staratelja, uključujući mere rane identifikacije

kompleksnih faktora koje treba uzeti u obzir pri donošenju odluke o obezbeđivanju zaštite i omogućavanju dobrobiti deteta. Nadalje, Konvencija u članu 6 propisuje da deca imaju pravo na život, rast i razvoj, odnosno pravo na optimalan razvoj u skladu sa potencijalima svakog pojedinačnog deteta. Pravo na mišljenje i izražavanje mišljenja o svakoj odluci definisano je članom 12, a dopunjeno pravom na izražavanje (čl. 13), na slobodu mišljenja, savesti i veroispovesti (čl. 14), na slobodu udruživanja (čl. 15), na privatnost (čl. 16) i pristup odgovarajućim informacijama (čl. 17); sva ova prava čine korpus prava na participaciju, kao četvrti princip i uslov za obezbeđivanje ostalih prava iz Konvencije. Konvencija takođe definiše i neka prava koja su od posebnog značaja za situaciju dece u pokretu, u prvom redu pra-

vo na zaštitu od fizičkog i mentalnog nasilja, zloupotrebe i zanemarivanja (čl. 19), svih oblika seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja (čl. 34), na zaštitu od otmice, prodaje i trgovine decom (čl. 35), kao i svih drugih oblika iskorišćavanja štetnih po bilo koji vid detetove dobrobiti (čl. 36), te nehumanih i ponižavajućih postupaka i kažnjavanja (čl. 37). Na državu se takođe odnosi i obaveza koja proističe iz člana 39, a tiče se obezbeđivanja podrške za fizički i psihički oporavak deteta žrtve nasilja, kao i podrške za njegovu reintegraciju u društvo. Nadalje, za ostvarivanje i dalje regulisanje prava neke od podgrupa dece iz opšte grupe dece u pokretu, značajan je i Opšti komentar br. 6 (2005) objavljen od strane Komiteta za prava deteta kao odgovor na povećanje broja dece koja putuju bez staratelja iz ra-

zličitih razloga, uključujući potragu za boljim ekonomskim mogućnostima, konflikte i ratove, trgovinu ljudima itd. U dokumentu su takođe uočeni i brojni nedostaci u zaštiti ove posebno ranjive grupe dece. Komentar, pre svega, pravi razliku između "dece bez pratnje" (unaccompanied children) – dece koja su odvojena od oba roditelja i drugih srodnika i koja nisu pod brigom odraslog lica odgovornog za pružanje brige, i "odvojene dece" (separated children) – dece koja su odvojena od oba roditelja ili primarnog staroca. U ovu grupu su, međutim, uključena deca koja su pod pratnjom drugih odraslih članova porodice. Komentar dalje tumači neke od ključnih odredbi Konvencije u kontekstu ovih dveju grupa dece. Tako se, recimo, obaveze država ugovornica odnose na obezbeđivanje istih prava za svu decu koja se

nalaze na teritoriji države bez obzira na njihov imigracioni status, nacionalnost ili državljanstvo.

Pored suzdržavanja od merā koje krše prava, predviđene su i pozitivne obaveze države da obezbedi zaštitu i

okolnosti i ranjivost ovih grupa dece kao što je razdvajanje od porodice, trauma i gubitak, iskustvo nasilja, stresa i konflikta, te rodno zasnovanog nasilja. Član 39 posebno prepoznaje da su potrebne posebne mere za oporavak i

odredbe i nekih drugih konvencija UN koje su osnov zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda, a mogu se koristiti i radi zaštite prava određenih podgrupa dece u pokretu. Osim konvencija UN, u međunarodnom sistemu zaštite posto-

■ Član 39 posebno prepoznaje da su potrebne posebne mere za oporavak i reintegraciju dece žrtava zanemarivanja, zlostavljanja, mučenja, kažnjavanja i ponižavajućeg postupanja, što se često odnosi na decu bez pratnje i odvojenu decu

pomoć deci bez pratnje i deci odvojenoj od roditelja ili primarnih staratelja, uključujući mere rane identifikacije. Primena principa nediskriminacije pored zabrane diskriminacije podrazumeva i poseban tretman u odnosu na razlike u godinama i polu, dok se mere koje uključuju policijski nadzor mogu koristiti samo ograničeno, i to ne na grupnoj osnovi. Princip najboljeg interesa deteta primenjuje se tokom svih faza kretanja dece i podrazumeva jasno utvrđivanje identiteta deteta i njegovih specifičnih potreba od strane profesionalaca i u bezbednom okruženju, zatim određivanje staraoca i pravnog zastupnika ukoliko se dete dalje upućuje na administrativne i pravne procedure. Kako su deca bez pratnje i odvojena deca lišena porodične sredine, ona imaju pravo na posebnu zaštitu i pomoć države (čl. 20 Konvencije). Pod tim se podrazumeva i obezbeđivanje različitih vrsta smeštaja, pri čemu važe generalne smernice da dete ne treba lišavati slobode, da promene smeštaja treba da budu ograničene, da srodnici treba da borave zajedno, da je potrebna redovna poseta i supervizija od strane profesionalaca, itd. Što se tiče prava na obrazovanje, odredbe Konvencije se takođe nediskriminativno primenjuju – u skladu sa članovima 28, 29, 30 i 32 deca bez pratnje i odvojena deca imaju pravo na pristup obrazovanju i to u svim fazama svog kretanja i bez obzira na trenutni pravni status. Komitet izdva- ja pravo na očuvanje kulturnog identiteta i jezika, kao i obavezu obrazovnih ustanova da izdaju ovoj deci potrebna dokumenta, posebno tokom pripreme za preseljenje. Pri ostvarivanju prava na najviši ostvarivi zdravstveni standard (čl. 24), uvažavaju se specifične

reintegraciju dece žrtava zanemarivanja, zlostavljanja, mučenja, kažnjavanja i ponižavajućeg postupanja, što se često odnosi na decu bez pratnje i odvojenu decu.

Komitet naglašava da obaveze država ugovornica mogu postati i šire, u skladu sa razvojnim karakterom samih standarda, kao i da ovi standardi ne mogu umanjiti postojeće standarde zaštite ljudskih prava. Valja naglasiti da su države ugovornice jednako pozvane da primene sve relevantne aspekte ovog Komentara i kada se radi o deci bez pratnje i odvojenoj deci koja se kreću unutar granica jedne države. S obzirom na problem primene konvencija UN u nacionalnim zakonodavstvima, od posebnog je značaja činjenica da je krajem 2011. godine usvojen Fakultativni protokol o postupku po pritužbi, a u cilju što efikasnije primene Konvencije. Ovaj protokol treba da omogući deci, tj. njihovim predstavnicima koji tvrde da su dečija prava prekršena da iznesu pritužbu Komitetu za prava deteta, ukoliko su prethodno iscrpljeni domaći pravni lekovi; deca se time izjednačavaju sa ostalim nosiocima prava koji mogu da podnose žalbe pred međunarodnom institucijom. Konvencija o pravima deteta deo je šireg međunarodnog sistema zaštite ljudskih prava koji su utemeljeni Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima iz 1948. godine i pratećim Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima i Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima iz 1966. godine, koji svi sadrže standarde zaštite, poput garancije poštovanja dostojanstva ličnosti i zabrane diskriminacije u uživanju i zaštiti prava. Konvencija takođe objedinjuje i konsoliduje

ji i niz drugih dokumenata, smernica i principa koji se odnose na određene podgrupe dece u pokretu.

Tako je UNHCR usvojio Politiku za decu izbeglice 1993. godine, a u skladu sa njom i dokument Deca izbeglice: Smernice za zaštitu i brigu 1994. godine. Sledeće godine uspostavljena je Multiresorna radna grupa za decu bez pratnje i odvojenu decu, koja je okupila predstavnike vodećih organizacija iz oblasti dečije zaštite i razvila dokument Međuagencijska vodeća načela o deci bez pratnje i razdvojenoj deci. Od novijih dokumenata koji mogu biti od uticaja za uspostavljanje standarda zaštite za decu u pokretu značajne su Smernice za alternativnu brigu o deci koje je Generalna skupština UN-a usvojila 2010. godine, a tiču se principa obezbeđivanja nege za decu bez roditeljskog staranja ili dece koja su u riziku da bez njega ostanu. Smernice naglašavaju obavezu države da obezbedi monitoring alternativnog smeštaja, kao i adekvatnu negu za posebno ranjive grupe dece: napuštenu decu, decu koja žive i rade na ulici, razdvojenu i decu bez pratnje, decu tražilaca azila itd. Ovaj trend pratila je pojačana saradnja na međunarodnom planu i povezivanje različitih aktera – tako je 2011. godine osnovana Globalna radna grupa za decu u pokretu, sa namerom da se promovise jedan sveobuhvatni pristup ovoj temi u javnim politikama, obezbedi koordinacija i poveća vidljivost problematike dece u pokretu. Grupu čini nekoliko agencija UN (UNICEF, UNHCR, IOM) i međunarodnih organizacija, a ona radi uz podršku Specijalnog izveštioa UN-a za trgovinu decom, dečiju prostituciju i dečiju pornografiju.

(IZVOR: PUBLIKACIJA "DECA U POKRETU")

Napredak, ali mora bolje

Srbija je, i pored promene stavova prema deci sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, i dalje zemlja u kojoj su ova, a posebno deca sa kompleksnim ili teškim oblikom smetnji u razvoju, i dalje isključena

U Srbiji 115.000 dece živi u apsolutnom siromaštvu, dok je dodatnih 30,2 odsto u riziku da padne ispod linije siromaštva, saopštila je kancelarija Unicefa u Srbiji u martu ove godine. Samo polovina dece u Srbiji pohađa predškolsko obrazovanje, a kada su u pitanju najsiromašnija deca, taj procenat je samo devet odsto, odnosno šest procenata kada su u pitanju deca iz romskih naselja, navedeno je u saopštenju.

Iz Unicefa su ukazali da je Srbija, i pored promene stavova prema deci sa smetnjama u razvoju i invaliditetom, i dalje zemlja u kojoj su ova, a posebno deca sa kompleksnim ili teškim oblikom smetnji u razvoju, i dalje isključena.

Podaci pokazuju i da se gotovo 60 odsto devojčica iz romskih naselja uda pre 18. godine života, da samo jedna petina romske dece pohađa srednju školu, a 32 odsto mladih možda neće moći da se zaposli, prenela je Beta.

Istovremeno, iz Unicefa ocenjuju da je u Srbiji u prethodnom periodu napravljen značajan napredak u ostvarenju odredbi Konvencije o pravima deteta, jer, kako je istaknuto, danas dete u Srbiji "ima veoma dobre šanse da preživi prvu godinu života, a gotovo 100 odsto dece ima odlične šanse da pohađa osnovnu školu".

Dodato je da deca u Srbiji imaju relativno dobar pristup uslugama, mogu da koriste internet i digitalne tehnologije, dok verovatnoća da će nastaviti obrazovanje iznosi 89 odsto.

U okviru ovogodišnjeg Kopaonik Biznis Foruma održana je plenarna sednica "Oblikovanje budućnosti životne

sredine u uslovima klimatskih promena i manjka ljudskih resursa". Iako se na prvi pogled čini da ova tema nema veze sa položajem dece, nije tako.

Na panelu su govorili Vesna Savić Đukić u ime Unicefa u Srbiji i Goran Trivan, ministar zaštite životne sredine.

"Ove godine se obeležava tridesetogodišnjica usvajanja Konvencije o pravima deteta. Tri decenije kasnije, dečija prava se nisu promenila. Ali globalne promene, kao što su razvoj digitalnih tehnologija, promene u životnoj sredini, dugogodišnji konflikti i masovne migracije, iz korena menjaju detinjstvo. Zato moramo da gledamo unapred u budućnost detinjstva, da se ponovo obavezemo na hit-

no i konkretno delovanje kako bismo zaštitili i unapredili prava svakog deteta, za sadašnje i buduće generacije", apelovala je Vesna Savić Đukić i istakla: "U Srbiji se suočavamo sa negativnim demografskim trendom, a neiskorišćeni izvor talenta – deca i mladi – jesu ključni resurs na koji treba da se usredsrede i ulažu vladine institucije, biznis sektor, nevladine i organizacije civilnog društva".

Najugroženija deca iz najsiromašnijih i najmarginalizovanijih porodica posebno su podložna negativnom uticaju klimatskih promena iako su ona u najmanjoj meri doprinela njihovoj pojavi.

"Srbija ostvaruje napredak u postizanju ciljeva definisanih u Sendaj okviru. Napravljeni su značajni koraci u izgradnji i jačanju institucionalnih kapaciteta i pravnog okvira da se smanje rizici. Unicef pruža podršku Kancelariji za upravljanje javnim ulaganjima i Ministarstvu prosvete, nauke i tehnološkog razvoja kako bi se smanjenje rizika od nepogoda uvelo u školski program.

Kontinuirano radimo i na mobilisanju privatnog sektora za unapređenje praksi u zaštiti životne sredine kako bi se poboljšao položaj dece koja se nalaze na udaru klimatskih promena i ekološkog razaranja", poručila je Vesna Savić Đukić.

IZVOR: UNICEF

Urednica dodatka: Jovana Gligorijević, **Novinarke:** Biljana Vasić, Ivana Milanović Hrašovec, **Dokumentacija:** Dragoslav Grujić, **Urednik fotografije:** Milovan Milenković, **Fotografije:** agencija FoNet i Marija Janković, **Grafičko oblikovanje:** Ivan Hrašovec, **Slog:** Tanja Stanković, **Lektura:** Živana Rašković, **Korektura:** Stanica Milošević

Dodatak je objavljen u nedeljniku Vreme u okviru projekta "Država i solidarnost – Pogled uprt u evropsko pravo" koji finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program. Objavljivanje ovog dodatka omogućeno je uz finansijsku pomoć Evropske Unije. Sadržaj dodatka odgovornost je isključivo nedeljnika Vreme i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije.

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec